

ਸੈਕੰਡਰੀ ਕੋਰਸ

224 - ਲੇਖਾਕਾਰੀ

विद्यया ऽमृतं ज्ञानं प्राप्नुयते

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ

(ਐੱਮ.ਐੱਚ.ਆਰ.ਡੀ., ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇੱਕ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਸੰਸਥਾ)
ਏ-24-25, ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਏਰੀਆ, ਸੈਕਟਰ-62, ਨੋਇਡਾ-201309 (ਯੂ.ਪੀ.)

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: www.nios.ac.in, ਟੋਲ ਫ੍ਰੀ ਨੰ. 18001809393

ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਮੇਟੀ			
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐੱਨ.ਆਈ.ਓ.ਐੱਸ., ਨੋਇਡਾ (ਯੂ.ਪੀ.)	ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ (ਵਿਦਿਅਕ) ਐੱਨ.ਆਈ.ਓ.ਐੱਸ., ਨੋਇਡਾ (ਯੂ.ਪੀ.)	ਸੰਯੁਕਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ (ਵਿਦਿਅਕ) ਐੱਨ.ਆਈ.ਓ.ਐੱਸ., ਨੋਇਡਾ (ਯੂ.ਪੀ.)	
ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਕਮੇਟੀ			
ਡਾ. ਜੀ.ਪੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਸ.ਐਲ. ਕਾਲਜ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਿੱਲੀ	ਪ੍ਰੋ. ਕੇ. ਰਵੀਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਸਕੂਲ ਆਫ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਸਟੱਡੀਜ਼ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤ ਵਿਦਿਆਲਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਵਿਤਾ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਐਸ.ਐਲ. ਕਾਲਜ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	
ਡਾ. ਡੀ.ਕੇ. ਪਾਂਡੇ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਕਾਲਜ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਆਰ. ਪੀ. ਤੁਲਸਿਆਨ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ (ਈਵ.) ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਆਰ.ਕੇ. ਗੁਪਤਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪੀ.ਜੀ.ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਕਾਲਜ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	
ਡਾ. ਨਸੀਬ ਅਹਿਮਦ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੇਠ ਜੀ.ਐਲ. ਬਿਹਾਨੀ ਐਸ.ਡੀ. (ਪੀ.ਜੀ.) ਕਾਲਜ, ਰਾਜਸਥਾਨ	ਡਾ. ਬੀ.ਪੀ. ਸਾਹੂ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਓ.ਪੀ. ਮਹਿੰਦਰਾ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੇਠ ਜੀ.ਐਲ. ਬਿਹਾਨੀ ਐਸ.ਡੀ. (ਪੀ.ਜੀ.) ਕਾਲਜ, ਰਾਜਸਥਾਨ	
ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਐਮ. ਸਿੰਘ ਪੀ.ਜੀ.ਟੀ. ਰਾਜਕੀਆ ਵਿਦਿਆਲਾ ਪਟਨਾ (ਬਿਹਾਰ)	ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਵਾਈਸ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਰਾਜਕੀਆ ਉਚ ਮਾਧਿਅਮਿਕ ਵਿਦਿਆਲਾ, ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਹਾਰ, ਦਿੱਲੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਡੀ.ਜੀ.ਟੀ. ਰਾਜਕੀਆ ਵਿਦਿਆਲਾ ਦਿਲਸ਼ਾਦ ਗਾਰਡਨ, ਦਿੱਲੀ	
ਵਿਸ਼ਾ ਟੀਮ			
ਡਾ. ਜੀ.ਪੀ. ਅਗਰਵਾਲ ਚੇਅਰਪਰਸਨ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ, ਐਸ.ਐਲ. ਕਾਲਜ ਐਸ.ਐਲ. ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਐਸ.ਓ.ਐਮ.ਐਸ., ਇਗਨੂ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਡੀ.ਕੇ. ਪਾਂਡੇ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਆਰ.ਸੀ. ਤੁਲਸਿਆਨ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ (ਈਵ.) ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ
ਸ਼੍ਰੀ ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਸਵਿਤਾ ਐਸੋਸੀਏਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (ਰਿਟਾ.) ਐਸ.ਐਲ. ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਸ਼ਰਮਾ ਪੀ.ਜੀ.ਟੀ. ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੂਲ, ਦਿਲਸ਼ਾਦ ਗਾਰਡਨ, ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਅਜੇ ਗਰਗ ਪੀ.ਜੀ.ਡੀ.ਏ.ਵੀ. ਈਵ. ਕਾਲਜ, ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਨੇਹਾ ਅਗਰਵਾਲ ਵਿੱਤੀ ਮਾਹਿਰ, ਗੋਲ (ਭਾਰਤ) ਲਿਮਟਿਡ ਵਿਜੇਪੁਰ (ਐਮ.ਪੀ.)
ਡਾ. ਏ.ਕੇ. ਸਿੰਘ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕਾਲਜ ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਦਿੱਲੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਬਾਂਸਲ ਲੈਕਚਰਾਰ ਕਾਮਰਸ (ਰਿਟਾ.) ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਕਾਲਜ ਦਰਿਆਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਡਾ. ਪੀਯੂਸ਼ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਫਸਰ ਐੱਨ.ਆਈ.ਓ.ਐੱਸ. ਨੋਇਡਾ (ਯੂ.ਪੀ.)	
ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ			
ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਐਸ. ਸਾਰਸਵਤ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ (ਰਿਟਾ.) ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਦਿਆਲਾ ਸੰਗਠਨ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਬਾਂਸਲ ਲੈਕਚਰਾਰ ਕਾਮਰਸ (ਰਿਟਾ.) ਕਮਰਸ਼ੀਅਲ ਕਾਲਜ, ਦਰਿਆਗੰਜ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਆਈ.ਆਰ. ਪਾਠਕ ਸਿੱਖਿਆ ਅਫਸਰ ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ., ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ	ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਜੀਵ ਕੁਮਾਰ ਲੈਕਚਰਾਰ ਕਾਮਰਸ ਸਰਕਾਰੀ ਸਰਵੋਦਿਆ ਬਾਲ ਵਿਦਿਆਲਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਗਰ, ਦਿੱਲੀ
ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਆਰਟਿਸਟ			
ਸ਼੍ਰੀ ਮਹੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਗ੍ਰਾਫਿਕ ਆਰਟਿਸਟ ਐਨ.ਆਈ.ਓ.ਐਸ., ਨੋਇਡਾ (ਯੂ.ਪੀ.)	ਐਮ.ਕੇ. ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼ ਸ਼ਾਪ ਨੰ. 19, ਡੀ.ਡੀ.ਏ. ਮਾਰਕਿਟ, ਭੇਰਾ ਐਨਕਲੇਵ, ਪੱਛਮ ਵਿਹਾਰ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-87		
ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਸੀਲੇ ਮੰਤਰਾਲਾ-ਯੂਐਨਐੱਫਪੀਏ ਪ੍ਰਾਯੋਜਿਤ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤਹਿਤ ਵਿਕਸਤ			
ਲੇਜ਼ਰ ਟਾਈਪ ਸੈਟਿੰਗ-ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ			

ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਦੋ ਗੱਲਾਂ

ਪਿਆਰੇ ਸਿਖਿਆਰਥੀਓ,

ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 'ਲੇਖਾਕਾਰੀ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚੁਣਿਆ ਹੈ। 'ਲੇਖਾਕਾਰੀ' ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਿਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਲੇਖਾ ਵਿਧੀਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਚਾਰੇ ਤਰਫ਼ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਸਨਸ ਅਤੇ ਲੇਖਾਕਾਰੀ, ਇਸਦੇ ਵਿਆਪਕ ਤੰਤਰ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਬਦਲਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜਾਣ ਪਛਾਣ, ਵਹੀ (Journal), ਸਹਾਇਕ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਖਾਤਾ ਵਹੀ, ਤਲਪਟ (Trail Balance) ਘਾਟੇ (Depreciation) ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਾਲ ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਕਿ ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਰੀਅਰ ਚੁਣਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਛੇ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ ਹਨ—ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਵਹੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਵਹੀਆਂ, ਖਾਤਾ ਵਹੀ ਅਤੇ ਤਲਪਟ, ਘਾਟੇ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰ, ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਰਣਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਲੇਖਾ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਕੰਪਿਊਟਰ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਵੈ ਸਿਖਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਓਪਨ ਅਤੇ ਡਿਸਟੈਂਸ ਸਿੱਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਇੱਕ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਣ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੋਟੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹੀ-ਗਲਤ, ਸਤੱਭਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ, ਖਾਲੀ ਸਥਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਅਤੇ ਬਹੁਵਿਕਲਪਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਭਾਗ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਕਿੰਨਾ ਸਮਝ ਸਕੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਣਗੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅੱਗੇ ਵਧ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਭਾਗ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁੜ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲਓਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀਪੂਰਬਕ ਅਧਿਐਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰੋ।

ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ 100 ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹੋਏਗਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੈਂਪਲ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਤਰ ਕਿਵੇਂ ਜਾਂਚੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਮਾਰਕਿੰਗ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅੰਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ।

ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਸੰਕੋਚ ਨਾ ਕਰੋ।

ਸ਼ੁਭ ਅਧਿਐਨ!

ਤੁਹਾਡੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਆਪਣੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪੜ੍ਹੀਏ !

ਵਧਾਈ ! ਤੁਸੀਂ ਆਪੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਕਤ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਰਾਹੀਂ “ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ” ਲਈ ਪਾਠ-ਕ੍ਰਮ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਕਦਮ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹਾਂ। ਸੈ-ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਅਧਿਐਨ-ਸਮੱਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਅਧਿਐਨ-ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਕੁਝ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ।

ਪਾਠ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ—ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪਾਠ ਵਿਚ ਕੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੋ।

ਭੂਮਿਕਾ—ਇਹ ਭਾਗ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜੇਗਾ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਾਏਗਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਦਸੇਗਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੇਗਾ।

ਉਦੇਸ਼ : ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਸ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ! ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ, ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋਗੇ।

ਟਿੱਪਣੀ : ਪਾਠ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਜਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਲਈ ਹਰ ਪੰਨੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਪਾਠ ਦੇ ਹਰੇਕ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੈ-ਪੜਚੋਲ ਲਈ ਕੁਝ ਬਹੁ-ਵਿਕਲਪੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਤੁਹਾਡੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਪੱਧਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਚੁਣ ਕੇ ਹਲ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਾਠ ਕਿਤਨਾ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਗਲੀ ਇਕਾਈ ਵੱਲ ਵੱਧਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪਿੱਛੇ ਝਾਤ ਪਾਉਣੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ : ਇਹ ਪਾਠ ਦੇ ਮੁੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਠ ਦੇ ਸਾਰ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਨੁਕਤੇ ਵੀ ਜੋੜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਇਹ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਉੱਤਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਪਾਠ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ : ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣਗੇ।

ਵੈਬਸਾਈਟ : ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਐਨ ਲਈ ਵੈਬਸਾਈਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਤਤਕਰਾ

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) I : ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ

1. ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਪਛਾਣ 3
2. ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੀਕਰਨ 15
3. ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ 27

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) II : ਵਹੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਕ ਵਹੀਆਂ

4. ਲੇਖਾ ਸਮੀਕਰਨ 38
5. ਦੋ ਅੰਕਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 52
6. ਵਹੀ 77
7. ਨਕਦ ਵਹੀ 95
8. ਬੈਂਕ ਸਮਾਧਾਨ ਵਿਵਰਣ 117
9. ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵਿੱਕਰੀ ਵਹੀ 139

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) III : ਵਹੀ ਖਾਤਾ ਅਤੇ ਤਲਪਟ

10. ਵਹੀ ਖਾਤਾ 160
11. ਤਲਪਟ ਅਤੇ ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਗਲਤੀਆਂ 183

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) IV : ਗਿਰਾਵਟ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰ

12. ਕਮੀ 199
13. ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਅਤੇ ਭੰਡਾਰ 219

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) V : ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ

14. ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਰਣ (ਸਮਾਯੋਜਨ ਰਹਿਤ) 233
15. ਵਿੱਤੀ ਵਿਵਰਣ (ਸਮਾਯੋਜਨ ਸਮੇਤ) 249

ਮਾਡਿਊਲ (ਇਕਾਈ) VI : ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਅਤੇ ਕੰਪਿਊਟਰ

16. ਲੇਖਾਕਾਰੀ ਵਿਚ ਕੰਪਿਊਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 267
17. ਟੈਲੀ : ਇਕ ਜਾਣ ਪਛਾਣ 278
- ਪਾਠਕ੍ਰਮ i
- ਨਮੂਨੇ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਪੱਤਰ ..... ii-vii
- ਮਾਰਕਿੰਗ ਸਕੀਮ ..... viii-xvii